

કાઉન્ટ ડાઉન

સન 2024 (સ્પેસ મિશન ડે)

હાલક-ડોલક થતી નાવનું સંતુલન રાખવા થોડીવાર નાવની વચ્ચે ઊભા રહી, પોરુનઇ પોતાના હાથમાં રહેલી જાળને એકચિત્તે સંકેલવા લાગ્યો. જાળનું ગૂંચળું તૈયાર થતાં તેણે સંપૂર્ણ તાકાતથી તેને પાણીમાં ફેંકી. જાળ અર્ધગોળાકાર વ્યૂહમાં ફેલાઈને પાણી પર જઈ પડી. સવારની પહેલી જ જાળ નાખ્યાં પછી થોડી માછલી મળવાની આશાએ હજુ પોરુનઇ નીચે બેસવા જઈ રહ્યો હતો ત્યાં તેનો સાથી પેરુમલ તમિલ ભાષામાં પોતાની આગવી શૈલીમાં થોડા આશ્ચર્યનાં ભાવ સાથે બોલ્યો, ‘અય્યો... પોરુનઇ, બોટમાં જોખમ નથી ને? હોય તો ફેંકી દે. જો સામે પેટ્રોલિંગ બોટ આવે છે.’ પોરુનઇ પોતાની પીઠ પાછળ ફરીને જોવાની પરવાહ કર્યા વિના સ્ફૂર્તિથી પોતાની બેઠકના પાટિયા નીચેથી એક પોટલી કાઢી, તેને એક લોખંડના નાનકડાં ટુકડા સાથે બાંધી, ધીરેથી પાણીમાં ફેંકી દીધી. પછી પાછળ ફરીને જોયું તો પેટ્રોલિંગ બોટ એકદમ નજીક આવી ગઈ. પોરુનઇના છાતીના થડકારા તેને ખુદને સંભળાતા હતા.

‘... ...’ જેમ બંદુકમાંથી ગોળી છૂટે તેમ ધાણીફૂટ ગાળો બોલતો કોસ્ટલ ઓફિસર તાડૂક્યો, ‘બે દિવસથી ઘરે ઘરે બરાડા પાડીને કહી ગયા છીએ કે, આજના દિવસે કોઈએ માછીમારી કરવા બોટ બહાર નથી કાઢવાની, એ વાત ભેજામાં ઉતરતી નથી કે પછી માર ખાધા વિના સમજાતું નથી.’ ‘... ...’ ફરી ગંદી ગાળોની રમઝટ.

‘સાહેબ, અમે બે દિવસથી વેનાડુ દ્વીપ પર ફસાયા હતા. અમારી બોટ બગડી હતી.’ બે હાથ જોડી વાદળી ચોકડીવાળી લૂંગી અને ફાટેલું ગંજી પહેરેલ વૃદ્ધ પેરુમલ કાકલૂદી કરતો બોલ્યો.

‘ચૂપ કર મવાલી’ પોતાના સાથેના સ્ટાફ તરફ ફરતાં ઓફિસર બોલ્યો. ‘આ બંનેને બે દિવસ હવાલાતમાં નાખો. સાલા ગમાર...’

‘સર, હું આ બંનેને ઓળખું છું, તે અટ્ટકાનીટીપ્પા ટાપુના રહેવાસી છે. સીધા-

સાદા છે. જોખમ નથી.’ એક કોસ્ટગાર્ડ બોલ્યો. થોડી કોસ્ટગાર્ડની સમજાવટ, બંને માછીમારોની કાકલૂદીથી અને થોડી એ ઓફિસરની અનુભવી દષ્ટિથી બન્નેને ઝડપથી પુલિકટ ઝીલ છોડીને જતા રહેવાની સૂચના અપાઈ. પેટ્રોલિંગ બોટ સડસડાટ આગળ નીકળી ગઈ. ઝડપથી પોતાની જાળ સંકેલતાં પોરુનઈ બોલ્યો, ‘અન્ના, આજે માછલી પણ ના ભેગી થઈ અને ઉપરથી મોંઘા ભાવનો ગાંજો પણ વેડફાઈ ગયો.’

‘પણ આ લોકો આજે પુલિકટમાં જવાની ના કેમ કહે છે?’ પોતાના માથા પરનું ફાળિયું બાંધતાં પેરુમલ બોલ્યો. જાળ સંકેલી. બોટમાં મૂકી. બોટનું એન્જિન શરૂ કરવા દોરી ખેંચતાં પોરુનઈ બોલ્યો, ‘યાદ આવ્યું, આ લોકો કેક મોટું રોકેટ છોડવાના છે અને આ વખતે તો પ્રધાનમંત્રી જાતે રોકેટ છોડવા આવવાના છે.’

‘આપણે ક્યાં એમાં બટન દબાવવામાં હાથ આડો કરવાના તે આપણને રોટલા-પાણી વિના રાખે?’ દ્વીપ પર પોતાનું જીવન કાઢી નાખનાર વૃદ્ધ પેરુમલ નિઃસાસો નાખતા નિર્દોષભાવે બોલ્યો.

‘અન્ના, બધા મોટા માણસો કહેવાય, તેઓની સુરક્ષા માટે આવું બધું કરવું પડે.’ બોટને અટ્ટકાનીટીપ્પા તરફ ભગાવતા પોરુનઈ બોલ્યો. એ જ સમયે દૂર દેખાતા પુલ પર મોટરનો મોટો કાફલો જતો જણાયો. આગળ ચાલતી જીપની કાન ચીરી નાખતી સાયરને બન્ને માછીમારનું ધ્યાન એ તરફ દોર્યું. અવારનવાર આ રસ્તે અધિકારીઓના અને સુરક્ષા જવાનોની ગાડીઓ તથા વિશાળકાય પુરજાઓ લઈ જતા ટ્રકને પેરુમલે પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન જોયેલા. તેને યાદ આવ્યું કે પોતાની યુવાનીમાં આ જ રસ્તે અધિકારીઓ બળદગાડામાં પુરજાઓ લઈ આવતા અને વાતો થતી કે આ લોકો ચાંદ પર જવાની હોડી બનાવે છે. પોતાની દુનિયામાં મગ્ન અને પ્રકૃતિના ખોળે ઉછરતાં નિર્દોષ લોકોને ભણેલ ગણેલ કોટ-પેન્ટ પહેરેલાઓની મૂર્ખાઈ પર હસવું આવતું હતું. થાળી જેવડા ચાંદા પર મહાકાય હોડી તે કંઈ ઊભી રહેતી હશે?

સુરક્ષાદળના બે જવાનો પ્રધાનમંત્રીના કાફલાની રાહ જોતા કંટાળ્યા હતા. તેઓ સમય પસાર કરવા વાતોએ વળગ્યા. એક બિહારનો અંતરિયાળ વિસ્તારમાંથી આવતો હતો અને બીજો મુંબઈથી. બિહારી યુવાન બોલ્યો, ‘આ

વેરાન જગ્યાએ વળી સ્પેસ-સ્ટેશન બનાવવાની શું જરૂર હશે?’ મુંબઈનો જવાન દૂર યાયાવર પંખીઓ પર નજર નોંધી વિચારવા લાગ્યો.

‘દક્ષિણ ભારતના પૂર્વીય તટ પર આંધ્રપ્રદેશ અને તમિલનાડુની સરહદ પર ચેન્નાઈથી લગભગ 80 કિલોમીટર દૂર બંગાળની ખાડી સાથે જોડાયેલું વિશાળ ખારા પાણીનું સરોવર પુલિકટ. આ સરોવર માત્ર એક જળાશય જ નથી, પણ એક આગવી સૃષ્ટિ પોતામાં સમાવીને હિલોળા લઈ રહેલું વિસ્મયકારક વિશ્વ છે. અટ્ટકાનીટીપ્પા ટાપુ પર યાયાવર પક્ષી ફ્લેમિંગો અભ્યારણ પક્ષીવિદોને આકર્ષે છે, તો અલગ અલગ પ્રકારની માછલી અનેક લોકોનું ભરણપોષણ પણ કરે છે. તેના કિનારા પર અને અંદરના નાના ટાપુઓ પર અનેકવિધ લાક્ષણિકતા ધરાવતી લોકસંસ્કૃતિ શ્વસે છે. તાડ, નાળિયેરી, બાવળથી હરિયાળો ટાપુ પ્રકૃતિની પ્રતિકૃતિ સમો ભાસે છે. સરોવર અને સમુદ્રને અલગ કરતો મદારીની મોરલી આકારનો આ વિશાળ ટાપુ શ્રીહરિકોટા. આ માત્ર સમુદ્રથી સરોવરની વચ્ચે જ નહીં, અવકાશ અને ધરતી વચ્ચે સ્થિત ભારતને ગૌરવાન્વિત કરતો ટાપુ છે. આ સરોવરમાં અનેક નાના મોટા દ્વીપ આવેલા છે. ટાપુનો મહત્તમ હિસ્સો આંધ્રપ્રદેશમાં આવેલો છે અને થોડો તમિલનાડુમાં. આ ટાપુ પર પ્રાચીન કાળથી માછીમારો વસવાટ કરે છે. આંધ્રની ભાષા તેલુગુ છે, પણ અહીંના માછીમારો તમિલ ભાષા બોલે છે. જ્યારથી શ્રીહરિકોટા ઇસરોનું મુખ્ય મથક બન્યું ત્યારથી આ ટાપુ પર સમગ્ર દેશમાંથી આવેલા વૈજ્ઞાનિકો વસવાટ કરે છે. સન 1969માં અવકાશી પ્રક્ષેપણ કેન્દ્ર તરીકે પસંદગી થઈ એ પહેલાં આ ટાપુ છુટા છવાયા માછીમારોની વસાહતો સિવાય લગભગ જંગલ વિસ્તાર હતો.’

‘શ્રીહરિકોટાને મિસાઈલ પ્રક્ષેપણ મુખ્યમથક તરીકે પસંદ કરવા પાછળનો હેતુ સુરક્ષાની સાથે ભૌગોલિક રીતે પણ મહત્વપૂર્ણ હતો. ભારતના દુશ્મન દેશો પાકિસ્તાન અને ચીન કરતાં દૂર હોવાની સાથે પૂર્વીય તટ પર હોવાથી મિસાઈલના પ્રક્ષેપણ બાદ તેના ખરતા બિનજરૂરી પુરજાઓ જમીન પર પડવાના બદલે સમુદ્રમાં પડે છે, જેથી જાનમાલનું નુકસાન થતું નથી, તેમજ લગભગ 0.4 કિ. મી./સેકન્ડના વધારાના વેગનો લાભ મળે છે. જે પ્રકાશવર્ષમાં કાપવાના અવકાશી માર્ગ માટે બહુ ફાયદાકારક છે. હરિકોટા ટાપુ પરનું ઇસરોનું ‘સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટર’ અવકાશી આવનજાવન, મિસાઈલ પરીક્ષણ અને ઉપગ્રહ લોન્ચિંગ માટે ભારતનું જ નહીં, સમગ્ર વિશ્વ માટે મહત્વનું સ્થાન છે.’

સેનિટાઇઝ વાનની કર્કશ સાયરને જવાનનું ધ્યાન ભંગ કર્યું. તેણે સામે જોયું તો મુખ્ય ભૂમિ સાથે હરિકોટા ટાપુને જોડતો પુલ આજે સૂમસામ હતો. થોડા થોડા અંતરે તેના સાથી અર્ધલશ્કરી દળના જવાનો ખડેપગે ઊભા હતા. અમુક અંતરે SPGના અધિકારીઓ અને કમાન્ડો પણ હાજર હતા. આજે દેશના પ્રધાનમંત્રી નજર આવવાના હતા. એક સુરક્ષા અધિકારીના દૂરબીનમાં પુલકિટ સરોવરમાં દૂર એક નાની નૌકા નજર આવે છે અને તુરંત ત્યાંના તૈનાત કોસ્ટગાર્ડ અધિકારીને જાણ કરે છે. ગણતરીની સેકન્ડોમાં કોસ્ટગાર્ડની સ્પીડ બોટ પેલી શંકાસ્પદ નૌકા (પોરુનઈ અને પેરુમલની નૌકા) પાસે પહોંચી, તેને ખદેડી સુરક્ષા અધિકારીને સૂચના આપે છે કે તે સ્થાનિક માછીમાર હતા. ઓફિસર તરત પ્રધાનમંત્રી કાફલાની પાઈલોટ કારને ઓલ ક્લિયરની સૂચના આપે છે અને ગણતરીની સેકન્ડોમાં પ્રધાનમંત્રી કાફલો પુલ પરથી પસાર થાય છે.

પ્રધાનમંત્રી મુખ્ય લોન્ચિંગ પેડથી થોડે દૂર આવેલ ‘સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટર’ના પ્રાંગણમાં આવે છે. પ્રધાનમંત્રી માટે લાલ જાજમ પાથરવામાં આવી છે. અનેક ઍંગલથી પ્રધાનમંત્રીને કચકડે કંડારવા સેંકડો કેમેરા અને ડ્રોન ગોઠવાયેલા છે. પ્રધાનમંત્રી પોતે અત્યાધુનિક મર્સિડીઝ કારમાંથી ઉતરે છે. આંધ્રના મુખ્યમંત્રી તેમનું સ્વાગત કરે છે. ત્યારબાદ સ્પેસ પ્રોગ્રામના મુખ્ય સંયોજક ડૉ. અભિનવ ગુપ્તા તેમને આવકારે છે. પ્રધાનમંત્રી લોન્ચિંગ માટે બનાવેલ કેબિન બાજુ જતાં જતાં કેમેરા તરફ હાથ હલાવી દેશની જનતાનું અભિવાદન ઝીલી રહ્યા છે. દેશની 140 કરોડ જનતા આજે બધું જ કામ પડતું મૂકી ટીવી સામે ગોઠવાઈ ગઈ છે અને કેમ ન ગોઠવાય? આજે આખું વિશ્વ ભારતને આદરભરી નજરે જોતું થાય તેવી અભૂતપૂર્વ સિદ્ધિથી એ થોડી મિનિટો દૂર હતું. આખા દેશમાં રાષ્ટ્રીય રજા જેવો માહોલ બન્યો છે. ઠેરઠેર ઉત્સવો થઈ રહ્યા છે અને શાળાઓમાં મોટા મોટા LED પર બાળકોને આ કાર્યક્રમ નિહાળવાનો સામૂહિક કાર્યક્રમ ગોઠવાયો છે. નાસા પણ જે નથી કરી શક્યું તે ભારતના વૈજ્ઞાનિકો આજે અવકાશમાં એક સાથે નવ ઉપગ્રહ લોન્ચ કરીને કરવાના હતા.

‘પ્રોજેક્ટ ત્રિનેત્ર’ અંતર્ગત સંજય-1, સંજય-2 અને સંજય-3 ઉપગ્રહ જે હાઈટેક 3D કેમેરાથી સજ્જ છે. ‘પ્રોજેક્ટ મત્સ્યવેદ’ અંતર્ગત ત્રણ ઉપગ્રહ જે વીજાણુ યંત્રોને અને ઈન્ટનેટથી ચાલતી કોઈપણ શંકાસ્પદ હિલચાલ પકડી

અને તેને જામ કરવા અને લોકેશન ટ્રેસ કરવા જેવી ખૂબીઓથી સજ્જ છે. જેના નામ અનુક્રમે અર્જુન, કાર્ણ અને એકલવ્ય છે. અન્ય ત્રણ ઉપગ્રહો ‘પ્રોજેક્ટ સુદર્શન’ અંતર્ગત મિસાઈલવાહક છે, જે પેલા છ ઉપગ્રહોના સુરક્ષાગાર્ડ સમાન છે. જો કોઈ દુશ્મન ઉપગ્રહોને નુકસાન પહોંચાડવા કે કોઈ અજાણી ઉલ્કા સાથે તેના ટકરાવની પરિસ્થિતિ આવે તો આ મિસાઈલ સજ્જ સેટેલાઈટમાંથી ઓટો ગાઈડેડ મિસાઈલ અમુક અંતરની દૂરી પહેલાં જ તેને તોડી પાડવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. જેના નામ ભીમ, મારુતિ અને શિવા છે. જરૂર પડ્યે આ મિસાઈલથી ધરતી પર પણ એટેક કરી શકાય તેવી ટેકનોલોજીથી સજ્જ છે. ખાસ વાત એ હતી કે આ નવ ઉપગ્રહ વડે સમગ્ર પૃથ્વીને 24 કલાક આવરી શકાય તેવી વિશિષ્ટ ભ્રમણકક્ષામાં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવશે. આ પગલાથી ભારત આવનાર સમયમાં મહદંશે સુરક્ષિત બની જવાનું હતું.’

‘પ્રોજેક્ટ ત્રિનેત્ર’, ‘પ્રોજેક્ટ મત્સ્યવેધ’ અને ‘પ્રોજેક્ટ સુદર્શન’નું સંચાલન સેનાના ત્રણેય પાંખના વડાના નિયંત્રણમાં હતું. દરેક પ્રોજેક્ટનું સંચાલન અલગ અલગ હતું. ક્યાં પ્રોજેક્ટનું સંચાલન કોણ કરી રહ્યું છે તે વાત અન્ય પાંખના વડાને પણ ખબર ન હતી. દરેક વડાએ પોતાના કામની જાણ દેશના CDSને કરવાની રહેતી. એ સિવાય ફક્ત પ્રધાનમંત્રી આખું આયોજન જાણતા હતા. બાકીના સહુથી આ પ્રોજેક્ટની જાણ સંપૂર્ણ ગુપ્ત હતી, પણ ભવિષ્યના ગર્ભને ક્યાં કોઈ પામી શક્યું છે? અજર અમર હોવાના અનેક મહાબલીઓના ભ્રમ ચક્રનાચૂર થઈ ગયા છે. જ્યારે કોઈ શક્તિ પ્રબળ બને છે ત્યારે તે માત્ર એક દિશામાં જ નથી વિસ્તરતી, તે વિસ્તરે છે દસેય દિશામાં! શક્તિ હકારાત્મક દિશામાં વિસ્તરે એટલી જ નકારાત્મક દિશામાં પણ વિસ્તરે છે. હકારાત્મક શક્તિનો ઉપયોગ કરવાવાળા અણીના સમયે ઉપયોગ કરે છે, જ્યારે નકારાત્મક શક્તિનો ઉપયોગ કરનારા સતત પ્રયત્નશીલ હોય છે, એટલે નકારાત્મક શક્તિ હંમેશાં એક ડગલું આગળ જ હોય છે.